

מכון שלום הרטמן • תכנית בארי

חודש אלול הוא חודש הרחמים והסליחות. הוא מהווה הקדמה והכנה רוחנית לקראת ראש השנה ויום הכיפורים (בני עדות המזרח נוהגים להשכים כדי לומר סליחות מא' באלול, בני אשכנז ממוצאי שבת שלפני ראש השנה). מקום חשוב יש למושג הסליחה בחודשים אלול ותשרי. בשיעור זה ננסה לעמוד עם תלמידנו על משמעות וחשיבות מושג הסליחה בחיינו, הן מצד מבקש הסליחה והן מצד הסולח.

מטרות השיעור

1. לברר את המשמעות הרגשית של מושג הסליחה.
2. להבין שכשם שיש פוגע ונפגע יש מתנצל וסולח, הנדרשים למאמץ.
3. לתת ביטוי לקושי הכרוך בבקשת סליחה ובקבלת התנצלות.

מבנה השיעור

1. דף משימה.
2. דיון על המשמעות הרגשית של בקשת וקבלת סליחה.
3. דף מקור ללימוד בחברותות.
4. דיון בעקבות המקור.

מהלך השיעור

1. נחלק לתלמידים את דף ההיגדים ונבקש מכל תלמיד למלא את הדף.
2. נפתח דיון ובו ננסה למפות את התחושות שעלו בכיתה ביחס לבקשת וקבלת סליחה. האם קשה או קל בעיני התלמידים לבקש סליחה? האם זה ביטוי לעצמה או חולשה? מה הקושי בבקשת סליחה? וכן מה הקושי בקבלת סליחה? על מה אני מוותר/ת ומה אני מרוויח/ה כשאני סולח/ת? נבקש מהתלמידים לאשש את טיעוניהם באמצעות המקרים שכתבו בדף.
3. נחלק לתלמידים את דף המקורות לעבודה בחברותות.
4. נקיים דיון עם התלמידים בעקבות לימוד המקור בחברותות. בדיון נעלה את השאלות האם יש מקום לפרוט את בקשת הסליחה לפרטים כמו שעשה הרמב"ם? למה זה נחוץ והאם זה מיותר? מה דעתם על עצם התהליך שמתאר הרמב"ם האם הוא ריאלי? מה המשמעות של בקשת הסליחה בפרהסיה? מדוע נחוץ הקהל? כדאי ורצוי לעודד את התלמידים להביא דוגמאות מחייהם התומכות בעמדותיהם ולא להסתפק באמירות כלליות.
5. נסיים את השיעור בבקשה מכל אחד ואחת מאיתנו לחשוב על מישהו שפגענו בו במהלך השנה ומה בדעתנו לעשות בקשר לכך.

רמב"ם, משנה תורה

הלכות תשובה,
פרק ב', הלכה ט'

אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין, אלא על עבירות שבין אדם למקום (לא לזהים)...

אבל עבירות שבין אדם לחבירו כגון החובל (הפועע) את חבירו או המקלל חבירו או גוזלו וכיוצא בהן אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו (יפייס אותו).

אף-על-פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו (לפייסו) ולשאול (לבקש) ממנו שימחול (שיסלח) לו.

אפילו לא הקניט את חבירו אלא בדברים - צריך לפייסו ולפגוע בו (להיפגש איתו) עד שימחול לו.

לא רצה חבירו למחול לו - מביא לו שורה של שלשה בני אדם מריעיו (מחבריו של הנפגע), ופוגעין בו (פוגשים אותו) ומבקשין ממנו.

לא נתרצה להן (לא קיבל את ההתנצלות) - מביא לו שניה ושלישית (שורת חברים שנייה וקבוצת חברים שלישית).

לא רצה - מניחו והולך לו.

וזה שלא מחל (סלח) הוא החוטא...

- ◀ חלקו את בקשת הסליחה כפי שמנסח אותה הרמב"ם לשלבים.
- ◀ רשמו ליד כל שלב איזה מן ההגדים שקראתם בדף המשימות מתאים לו.
- ◀ על פי הרמב"ם בקשת הסליחה היא ביטוי לעוצמה או לחולשה? נמקו עמדתכם.

נקודות לדיון

על המקורות ◀ דף למורה

תכנית בארי

לפנינו הלכה מתוך חיבורו ההלכתי של הרמב"ם (רבי משה בן מימון, נולד בספרד 1135 ונפטר במצרים 1204 מגדולי חכמי ישראל בימי הביניים) "משנה תורה" (בו הוא מסכם את התושבע"פ להלכה על פי 14 נושאים שקבע).

אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין, אלא על עבירות שבין אדם למקום (לאלוהים)...

יום הכיפורים מכפר רק על עבירות שעבר אדם כלפי אלוהים, כמו אכילת מאכל אסור, חילול שבת וכיוב'.

אבל עבירות שבין אדם לחבירו כגון החובל (הפוגע) את חבירו או המקלל חבירו או גוזלו וכיוצא בהן אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו (יפייס אותו).

אבל עבירות שעבר אדם כלפי אדם אחר כמו למשל שהיכה אותו וגרם לו פגיעה, או קילל אותו ובייש אותו בפרהסייה, או לקח ממנו בכוח דבר מה וכיוצא באלו, עבירות מעין אלו אינן נסלחות לאדם, אלא אם כן פיצה את חבירו על הנזק שגרם לו והתנצל בפניו וביקש סליחה ופייס את החבר. אף-על-פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו (לפייסו) ולשאול (לבקש) ממנו שימחול (שיסלח) לו.

הפיצוי על הנזק הוא תנאי הכרחי אך לא מספיק. בנוסף לפיצוי הכספי על הנזק חייב הפוגע לפייס את הנפגע עד אשר הנפגע יסלח. אפילו לא הקניט את חבירו אלא בדברים - צריך לפייסו ולפגע בו (להיפגש איתו) עד שימחול לו.

גם אם הפגיעה היתה בדיבורים בלבד, ולא נגרם כל נזק לרכוש, צריך הפוגע לפייס את הנפגע עד שהנפגע יתרצה ויסלח.

לא רצה חבירו למחול לו - מביא לו שורה של שלשה בני אדם מריעיו (מחבריו של הנפגע), ופוגעין בו (פוגשים אותו) ומבקשין ממנו.

אם הנפגע לא התרצה ולא סלח, יביא הפוגע אנשים ויתנצל בפרהסייה ויבקש מהם לדבר עם ליבו של הנפגע.

לא נתרצה להן (לא קיבל את ההתנצלות) - מביא לו שניה ושלישית (שורה חברים שנייה וקבוצת חברים שלישית).

אם הנפגע לא סלח יחזור הפוגע על תהליך ההתנצלות בפרהסייה פעמיים ושלוש.

לא רצה - מניחו והולך לו.

אם אחרי כל ההתנצלויות מסרב הנפגע לסלוח ראשי הפוגע לחדול מלהתנצל.

וזה שלא מחל (סלח) הוא החוטא...

אנו מוצאים שלשיטתו של הרמב"ם קשה לבקש סליחה. זהו תהליך ארוך ומורכב שדורש מאמץ, נחישות והתמדה. יש בו מימד ציבורי שיכול לגרום אי נוחות למתנצל ואף על פי כן עליו לעמוד בו. ניכר כי גם לנפגע לא קל לקבל את ההתנצלות ולסלוח בלב שלם ונפש חפוצה, אך משלב מסוים אם לא סלח זוהי עבירה מצידו.